

2. Cümleleri Birbirleriyle İlişkilendirme ve Ayırma Alıştırması

3.-9. Sınıflar

30 dk.

Materyal:
Önceden hazırlanmış kısa cümleli sayfalar (bkz. sağ taraf).

Cümleleri birbiriyle ilişkilendirme ve ayırma alıştırması, öğrencilerin cümle yapısı ve üslup konusundaki dil yetkinliklerini geliştirir. Alıştırma birkaç kez pekiştirme amaçlı yapmak yararlıdır. Önemli: “Bağlaç” veya “yan tümce” gibi dil bilgisi terimlerini ve anlamlarını açıklamak gerekmez; burada önemli olan öğrencilerin bunları uygulamalı olarak cümle içinde kullanmalarınıdır.

Seçenekler:

Öğretmen, sınıfta üzerinde birkaç kısa cümlenin yazdığı bir sayfa dağıtır. Örnek. “Karnım aç. Yemek yemek istiyorum.”; “Uyum var. Uzun zamandır uyumadım”; “Söz verdi. Benimle sinemaya gidecek.”; “Merak ediyorum. Gerçekten anladın mı?”; “Hızlı koşmak gerekiyor. Yarışta kazanırsınız.”; “Geç olmuştu. Memlekete vardık.” İlk olarak sınıf ortamında cümleleri birbirine bağlayacak çeşitli kelimeler ve ekler (bağlaçlar) hakkında konuşulur, bunlar bir liste halinde bir araya getirilir. Örnek: ve, veya, ile, -de/-da, -sek/-sak, ama, ancak, fakat, ayrıca, için, çünkü, bu nedenle, sonra, öncesinde, oysa, ne yazık ki, ...’den/’dan bu yana, ne var ki, vs. Öğrenciler, listeden bir bağlaç seçer ve kısa cümleleri birleştirerek tek bir cümle oluşturur. Pekiştirme: Öğrenciler, listedeki bağlaçlarla kendi cümlelerini kurar ve kırmızı kalemle bağlacın altını çizer. Veya: Öğrenciler, kısa cümleleri bir kâğıda yazar ve bunları birleştirmek üzere bir arkadaşına verir.

Cümleleri birbirinden ayırma alıştırması: Öğrenciler uzun bir cümleyi iki ayrı cümleye böler. “İspanaktan midem bulandığı için tek lokma yiyemedim.” → “İspanak midemi bulandırıyor. Tek lokma yiyemedim.”

3. Kâğıt Şeritlere Yazılan Cümleleri Birleştiren Üslup Alıştırması

3.-6. Sınıflar

30 dk.

Materyal:
Öğrenci başına 3-4 kâğıt şerit.

Aşağıdaki alıştırma, birçok aşamayı içinde barındıran, uygulama odaklı ve öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlayan etkili bir grup çalışmasıdır.

Süreç:

a) Öğretmen sınıfa bir resim asar. Her öğrenciye 3-4 kâğıt şerit verilir (A3 sayfa önceden uzunlamasına 4 veya 5 şerit halinde kesilir). Öğrenci, her şerit üstüne sınıftaki resimle ilgili bir cümle yazar.

b) Tüm şeritler toplanır ve karıştırılır. Öğrenciler üçlü gruplar oluşturur. Her gruba 9-12 şerit verilir. Şeritlerin üzerindeki cümlelere bakarak resme uyan anlamlı bir metin oluşturmaya çalışırlar. Bu sırada hem metin odaklı, hem üslup odaklı çalışırlar: aynı veya çift olan şeritleri ayırmak, tekrar eden kelimelerin yerine başka kelimeler bulmak, bazı cümleleri birleştirmek, cümle yapısına dikkat etmek vs. gerekir. Öğrenciler, anlamlı ve güzel bir metin oluşturmak için gerekirse boş şeritler kullanarak cümle ekleyebilir.

c) Metin hazır olduğunda şeritler uygun sıraya göre birbirine tutturulur. Gruplar sırayla hazırladıkları metni sınıfta paylaşırlar ve birbirlerinin metinlerini değerlendirirler.

4. Hedef Kitleye ve Metin Türüne Göre Farklı Üsluplar

5.-9. Sınıflar

30 dk.

Materyal:
Uygulanan seçeneğe göre, bkz. sağ taraf.

Birbirinden çok farklı metin türlerinde ilgi çekici ve esprili üslup alıştırma-ları yapmak mümkündür. Ancak bu etkinlikler için öğrencilerin ana dilde belirli bir dil yetkinliğine erişmiş olmaları beklenir. Ana dilde farklı metin türlerinde kullanılan farklı ifade biçimlerine ve üsluplara, az da olsa, aşina olmaları gerekir. Bu yetkinliğin gelişmediği öğrencilere bu hususlarla ilgili ek bilgi ve ipuçları verilir. Şiir, bilgi içerikli metin, masal, kısa mesaj (sms), çizgi roman vs. gibi farklı metin türleri için yine aynı yöntem izlenir.

Farklı Hedef Kitlelere Göre Yazılan Yazılar, Seçenekler:

- Kısa bir metin farklı hedef kitlelerine göre yazılabilir: Örnek: Yeni yıl hediyesi olarak köken ülkenizdeki bir arkadaşınız, büyükanne veya büyük-babanız veya ülkenizin büyükelçisi size bir kitap hediye etmiştir. Bu kişilerden her birine bir teşekkür mektubu yazmak istiyorsunuz. Yazdığınız kişiye göre uygun hitap biçimini ve üslubu seçin. (Arkadaşça yazılan bir mektup ile resmi bir mektup arasındaki farklara dikkat edin).

- 5 tane trafik işareti seçin (Örnek: Dur işareti, yol ver, yaya geçidi, girişi olmayan yol, vs.). İşaretlerin ne anlama geldiklerini yazın. (Örnek: “Burada durmak gerekiyor”, “Burada diğer yönden gelene yol vermek gerekiyor.” vs.). Bu ifadeleri resmi biçimde, rica ederek veya sokak dilinde ifade edin: (“Beyefendi, burada durabilir misiniz? Teşekkür ederim!” veya “Size zahmet olacak, bir dakika durabilir misiniz?” veya “Abi ya, dursana!”). Yerel ağız veya sokak dili kullanmak serbest. Bununla ilgili esprili büyük boy bir poster hazırlayın.
- Kısa bir gazete makalesini, bir şiiri veya başka bir kısa metni alın. Üçlü veya dörtlü gruplarda çalışarak metni yeniden yazarken kimin hangi üslupla yazacağını kararlaştırın. (Örnek: nezaket dili, çizgi roman dili, yerel ağız veya lehçeyle, abartılı dil veya sokak dilinde). Farklı üslup veya tarzda yazılmış metinleri birbirinize okuyun ve karşılaştırın.

Farklı Metin Türlerine Göre Yazılan Yazılar, Seçenekler:

- Kısa bir metin (örneğin, gazeteden bir yazı) seçin. Elinizdeki metni başka hangi metin türlerine dönüştürebileceğinizi sınıfta değerlendirin (şiir, bilgi veren metin, masal, telgraf, kısa mesaj (sms), çizgi roman, radyo tiyatrosu, sansasyonel haber vs.). Kimin metni nasıl dönüştüreceğini kararlaştırın. Tek başınıza veya ikili gruplarda çalışabilirsiniz. Hazırladığınızı farklı metin türlerini karşılaştırın ve değerlendirin.
- Köken ülkenizle ilgili bir konuyu yine aynı şekilde başka bir metin türüne dönüştürmeye deneyin. Örneğin, önemli bir kişinin hayatından bir kesiti radyo tiyatrosuna dönüştürebilirsiniz, ülkedeki coğrafi güzelliklerle ilgili bir şiir veya tarihi bir olayla ilgili bir telgraf veya gazete haberi yazabilirsiniz.
- Ana dilinizde yazılmış farklı metin türlerini gösteren örnek metinler toplayıp bir sergi hazırlayabilirsiniz. Her öğrenci bir örnek metin seçer (şiir, gazete makalesi, çizgi roman, bilgi içeren metin, e-posta, kısa mesaj (sms), telgraf vs.) ve diğerlerine o metin türünde kullanılan dilin özelliklerini anlatır.

Üslup Geliştirme Etkinliklerine İlişkin Başka Örnekler:

- Ünite 4’de anlatılan iskelet yapılar, gözde kelime hikâyeleri ve şablon hikâyeler (ve benzer öneriler) aynı şekilde üslup geliştirme alıştırmaları için de kullanılabilir.
- Ünite 15.2’de önerilen eş anlamlı ve zıt anlamlı kelimeler alıştırmaları keza kelime bazında üslup geliştirme etkinliği olarak değerlendirilebilir.
- Ünite 16.3’de ele alınan mevcut metinden paralel metin üretme etkinliği, son derece değerli bir üslup geliştirme tekniğidir. Hazır bir metinden yararlanan öğrenciler, üslup konusuna daha rahat odaklanabilirler.
- Üslup geliştirme etkinliği için “sözlü yazı dersleri” de çok uygundur: Öğrenciler, bir metin yazmazlar. Onun yerine belirli bir konuyla ilgili bir metnin nasıl hazırlanacağını, nelere dikkat edilmesi gerektiğini ayrıntılı bir biçimde sözlü olarak sınıf ortamında ele alırlar. Seçenek: Bu etkinlik, daha önce yazılmış bir metni inceleyerek de yapılabilir (metin, o sınıftaki veya başka sınıftaki bir öğrenci tarafından yazılmış olabilir).